

PANDEMIA COVID-19 – WPLYW NA FIŃSKI SEKTOR ROLNO-SPOŻYWCZY

JYRKI NIEMI
CSABA JANSIK

Kryzys związany z koronawirusem wzbudził obawy dotyczące dostaw żywności oraz bezpieczeństwa żywnościowego nawet w niektórych krajach rozwiniętych, takich jak Finlandia. Historia pokazuje, że niedobór żywności może łatwo doprowadzić do niepokojów społecznych. Dlatego też zdolność do pozyskiwania i dystrybucji odpowiedniego rodzaju żywności dla społeczeństwa jest niezbędna, szczególnie w niespokojnych czasach. Wyżywienie i bezpieczeństwo żywnościowe jest to bowiem podstawowy cel każdego narodu.

W Finlandii wskaźniki samowystarczalności żywnościowej są wysokie

Wskaźniki samowystarczalności obliczane na podstawie danych dotyczących produkcji krajowej, konsumpcji oraz handlu zagranicznego dowodzą, że fińskie rolnictwo jest w stanie zaspokoić popyt krajowych konsumentów na wszystkie podstawowe towary. Produkcja mleka, mięsa i zboża niemal pokrywa się z ich konsumpcją.

Samowystarczalność w zakresie produkcji mleka przekracza 100%, natomiast w przypadku mięsa waha się ona między 90 a 100%. Różnice w wydajności mogą wpływać na samowystarczalność produkcji zbóż w poszczególnych latach. W przypadku zbóż gruboziarnistych, takich jak jęczmień i owies, samowystarczalność Finlandii znacznie przekracza 100% (Luke, 2020). Stopień samowystarczalności w zakresie produkcji pszenicy i żyta do wypieku pieczywa może niekiedy spadać od 50 do 100%, jednak duże zapasy prywatne w połączeniu z znacznymi rezerwami państwowymi zapewniają zaopatrzenie kraju w żywność niezbędną dla ludzi.

Ogólna samowystarczalność Finlandii w zakresie białka jest również wysoka. Spożycie białka jest zazwyczaj zabezpieczone zarówno przez produkty roślinne, jak

i zwierzęce. Całkowita samowystarczalność w zakresie białka roślinnego wynosi ponad 80%. W Finlandii większość białka pochodzenia roślinnego pochodzi ze zboża lub kiszonki, przy czym ta ostatnia stanowi ważne źródło białka dla przeżuwaczy.

Samowystarczalność w zakresie uzupełniających składników pasz białkowych, takich jak rzepak, soja, groch i fasola, wynosi w Finlandii zaledwie około 15%. Importowane białko obejmuje nasiona rzepaku i soi w różnych postaciach. W ciągu ostatnich lat aktywnie poszukiwano krajowych alternatyw. Jednak ze względu na skład aminokwasów zastąpienie soi krajowymi substytutami, szczególnie w paszach dla drobiu, jest dość trudne.

Bezpieczeństwo żywnościowe to nie tylko samowystarczalność

Uważa się, że krajowe rolnictwo oraz przemysł spożywczy są niezwykle ważne dla utrzymania umiejętności zawodowych, kompetencji oraz zasobów. W przypadku przedłużających się kryzysów i trudności z importem żywności z zagranicy niezbędna jest odpowiednia zdolność do zwiększenia produkcji krajowej.

Jeżeli produkcja spadnie poniżej pewnego progu masy krytycznej, infrastruktura sektora spożywczego oraz jego zdolność produkcyjna szybko staną się nierentowne (Niemi, Knuuttila, Liesivaara i Vatanen, 2013).

Bezpieczeństwo żywnościowe oznacza jednak coś więcej niż tylko samowystarczalność, co przekłada się na ogólną konkurencyjność fińskiego rolnictwa na rynkach krajowych i międzynarodowych. Krajowa produkcja rolna zależy od rozmaitych importowanych środków produkcji, takich jak nawozy, środki ochrony roślin, paliwa, maszyny oraz zagraniczni pracownicy sezonowi. Okoliczności, w których import zostałby odcięty, najprawdopodobniej oznaczałyby również ograniczenie potencjału produkcji krajowej. Dlatego też warunkiem utrzymania poziomu produkcji krajowej jest utrzymanie międzynarodowych stosunków handlowych oraz kanałów zaopatrzenia (Knuuttila i Vatanen, 2015).

Aby zapewnić bezpieczeństwo żywnościowe, systemy logistyczne i cała infrastruktura muszą być skonstruowane w sposób zrównoważony. Posiadający niewielkie zapasy i zaspokajający jedynie bieżące potrzeby system logistyczny, który zaopatruje fiński sektor spożywczy, narażony jest na zakłócenia spowodowane błędami w systemie informatycznym, przerwami w dostawach paliw i innych rodzajów energii lub awariami infrastruktury transportowej.

W uzależnionej od energii i ropy naftowej gospodarce bezpieczeństwo żywnościowe jest silnie związane z bezpieczeństwem dostaw energii. Bez importowanej energii nie da się zarządzać rolnictwem w jego obecnej postaci, ani też utrzymać przemysłu spożywczego i dystrybucji. Całkowita przerwa w dostawach paliw i energii sparaliżowałaby zatem obecny system żywnościowy (Niemi i in., 2013).

Słabe punkty, ryzyko oraz zagrożenia związane z łańcuchem dostaw żywności są natury ogólnej i są identyczne z tymi, które występują w każdym innym łańcuchu dostaw dla produkcji i usług. Rozwiązania, których celem jest przede wszystkim zapewnienie dostaw energii, a także infrastruktury energetycznej i transportowej, przyczyniłyby się jednocześnie do rentowności łańcucha dostaw żywności.

Wpływ koronawirusa na sektor rolno-spożywczy

Wpływ pandemii koronawirusa na sektor rolno-spożywczy można podzielić na skutki krótko- i długoterminowe. Początkowo pandemia spowodowała gwałtowny wzrost popytu na rynkach żywnościowych. Pierwsze skutki tego wzrostu obejmowały gromadzenie zapasów żywności oraz dramatyczny spadek zapotrzebowania na usługi restauracyjne oraz catering w szkołach i zakładach pracy, a także przesunięcie popytu na detaliczne sklepy spożywcze i podstawowe artykuły spożywcze o długim okresie przydatności do spożycia. Wzrosło zapotrzebowanie na ryż, makarony, płatki zbożowe, suche pieczywo i konserwy, a gromadzenie niektórych towarów tymczasowo zmniejszyło ich dostępność.

Długoterminowe skutki wynikają z recesji gospodarczej, która powoduje zwolnienia z pracy i wzrost bezrobocia, spadek dochodów i wzrost niepewności. Wszystkie te skutki powodują zmniejszenie popytu na drogie produkty o wysokiej wartości dodanej, co jeszcze bardziej napędza konsumpcję w kierunku podstawowych artykułów spożywczych. To z kolei osłabia rentowność sektora spożywczego. Zakładając, że kryzys potrwa jedynie kilka miesięcy, a gospodarka się odrodzi, negatywne skutki odczuwane przez sektor spożywczy mogą pozostać stosunkowo niewielkie. Im niższy będzie jednak ogólny wzrost gospodarczy, tym większe będą skutki odczuwane przez sektor spożywczy.

Największym bezpośrednim zagrożeniem dla produkcji rolnej związanym z pandemią koronawirusa jest niedobór siły roboczej spowodowany zakażeniami wśród rolników, ich pracowników lub członków ich rodzin, a w konsekwencji kwarantanną. Większość fińskich gospodarstw rolnych są to przedsiębiorstwa rodzinne, które opierają się na pracy bardzo niewielkiej liczby osób. W przypadku gospodarstw indywidualnych produkcja może być zagrożona z powodu ograniczonej dostępności zagranicznej sezonowej siły roboczej, części zamiennych, pasz, antybiotyków i innych importowanych środków produkcji.

Analogicznie, główne obawy w przemyśle spożywczym i w logistyce łańcucha żywnościowego związane są z zakażeniami pracowników i wynikającymi z tego przerwami w produkcji krajowej, jak również w międzynarodowych łańcuchach dostaw. Obecna sytuacja nie ma jednak dużego wpływu na działalność producentów żywności.

Jednoczesne zakażenie koronawirusem dużej liczby rolników oraz pracowników łańcucha żywnościowego z pewnością spowodowałoby utratę bezpieczeństwa i mogłoby zakłócić funkcjonowanie łańcuchów logistycznych. Jeżeli takie ryzyko stanie się realne, ceny żywności mogą wzrosnąć.

W Finlandii szeroko zakrojona sieć sprzedaży detalicznej żywności oraz jej różnorodność łagodzi skutki ewentualnych zaburzeń. Dodatkowo, przedsiębiorstwa prowadzące detaliczny handel żywnością wprowadziły środki zalecane przez rząd, jak również własne środki mające na celu ograniczenie rozprzestrzeniania się koronawirusa.

Podaż żywności nie jest w Finlandii zagrożona pandemią koronawirusa, została ona jednak poddana poważnej próbie. Jeżeli jednak kryzys związany z koronawi-

rusem przedłuży się do następnych zbiorów, zagrożenie to wzrośnie. W przypadku długotrwałego kryzysu może zaistnieć potrzeba usprawnienia przemysłu spożywczego oraz detalicznej sprzedaży żywności, a niektóre środki produkcji mogą stać się trudno dostępne na rynkach światowych.

Jednak nawet w najgorszym wypadku Finowie będą mieli dostęp do podstawowych produktów żywnościowych. Państwowa agencja ds. zaopatrzenia kryzysowego, we współpracy z krajowymi producentami żywności, opracowała wykaz najważniejszych produktów żywnościowych, których produkcja będzie kontynuowana w sytuacjach nadzwyczajnych.

Zaakceptowano do druku – Accepted for print: 29.09.2020.

Literatura

- Knuuttila, M., Vatanen, E. (2015). Elintarvikemarkkinoiden tuontiriippuvuus (Abstract: Import Dependency of Food Markets). *Natural Resources and Bioeconomy Studies*, 70/2015, 49 p. Natural Resources Institute Finland (Luke). Pobrane z: https://jukuri.luke.fi/bitstream/handle/10024/530860/luke-luobio_70_2015.pdf?sequence=6&isAllowed=y.
- Luke (2020). *Balance Sheet for Food Commodities*. Statistical Services of Natural Resources Institute Finland (Luke). Pobrane z: <https://stat.luke.fi/en/balance%20sheet%20for%20food%20commodities>.
- Niemi, J., Knuuttila, M., Liesivaara, P., Vatanen, E. (2013). Suomen ruokaturvan ja elintarvikehuollon nykytila ja tulevaisuuden näkymät (Abstract: Finland's Food Security and Maintenance and Supply Security: The current situation and future prospects). *MTT Report*, 80, 67 p. Pobrane z: <https://jukuri.luke.fi/handle/10024/438291>.

Zaakceptowano do druku – Accepted for print: 29.09.2020.

